

PÁL HELÉN

TANÓRÁN KÍVÜLI FOGLALKOZÁSOK A NYELVJÁRÁSOK TÉMAKÖRÉBEN

KIVONAT: A nyelvjárások témaköre megtalálható a Nemzeti alaptantervben, a tárgy a tanítás során többször is előkerül. Emellett a NAT a tanórán kívüli tevékenységek bevonását is javasolja a tanulási folyamatba, és az iskolák a tanórákon túl is szerveznek szakköröket, ismeretszerző kirándulásokat a diákoknak, ezeken a programokon is megismerhetők a nyelvjárások. A nyelvjárási ismeretek elsajátításához tartozik az is, hogy a NAT a szűkebb környezethez, a saját lakóhelyhez kötődő kulturális emlékek megismerését is célul tűzte ki. A tanórán túli programok lehetőséget nyújtanak a nyelvjárásokkal kapcsolatos ismeretek elsajátítására, egyúttal a nemzeti kultúra, a tanuló szűkebb régiójának kultúrája és a saját lakóhellyel kapcsolatos hagyományok megismerésére is. Az iskolán kívüli nyelvjárási vonatkozású adatgyűjtésekre felsőfokú intézményekben is van példa. A dolgozat azokkal a szakkörökkel, adatgyűjtésre szerveződött közösségekkel, kezdeményezésekkel és más, iskolán kívüli programlehetőségekkel foglalkozik, amelyek a nyelvjárások és a helyi hagyományok megismerésére szolgálnak. A csoportok ismertetése arra is kitér, hogyan kapcsolódnak ezek a nyelvjárásokhoz és a nyelvjárásokban megőrződött hagyományokhoz. E szakkörök feladata a leletmentés is, mivel a nyelvjárási jelenségek egy része kiszorul a használatból, ezek gyűjtése és vizsgálata az évek múlásával megvalósíthatatlan lesz.

KULCSSZAVAK: nyelvjárások, tanórán kívüli foglalkozások, szakkörök, Nemzeti alaptanterv, a szűkebb lakóhely kultúrája, leletmentés

HELÉN PÁL

EXTRACURRICULAR PROGRAMS IN THE FIELD OF DIALECTS

ABSTRACT: The subject of dialects is included in the National Core Curriculum (NCC) and the topic is repeatedly covered in the course of teaching. In addition, the NCC recommends the inclusion of extracurricular activities in the learning process, and schools organise workshops and excursions for students outside the classroom, where they can also learn about dialects. NCC also promotes awareness raising about cultural memories of the local environment, the place of residence. Extracurricular activities provide an opportunity to learn about dialects and at the same time to learn about national culture, the culture of the students' local area and the traditions of the place where they live. There are also examples of dialect-related data collections outside school in higher education. The paper will focus on workshops, data collection study groups, initiatives and other extracurricular activities that provide an opportunity to learn about dialects and local traditions. The study groups are also described in terms of how they relate to the dialects and the traditions preserved in the dialects. These study groups are also responsible for the recovery of artefacts, since some of the vernacular elements are disappearing from use and their collection and study will become impossible over the years.

KEYWORDS: dialects, extracurricular activities, study groups, National Core Curriculum, local culture, cultural heritage

Bevezetés

A nyelvjárások témaköre megjelenik a Nemzeti alaptantervben (továbbiakban: NAT). A téma a tanítás során több szemszögből is megközelíthető, előkerül például a nyelv változása kapcsán (Magyar Közlöny 2020/17, 304., 308.), továbbá a fejlesztési területek közé tartozik az anyanyelvi kultúra, az anyanyelvi ismeretek területe, melynek során a tanulók megismerik a nyelvhasználatban előforduló nyelvváltozatokat (mint nyelvjárások, csoportnyelvek, rétegnyelvek), és összehasonlítják ezek főbb jellemzőit (Magyar Közlöny 2020/17, 310.). A NAT tartalmazza továbbá a nemzeti hagyományok ismeretének és a nemzeti azonosságtudat kialakulásának célját is, melyhez a népi hagyományok és idekapcsolódóan a nyelvjárások is hozzátartoznak (Magyar Közlöny 2020/17, 308., 311., 356., 357., 361., 436.). A NAT javasolja a tanórán kívüli tevékenységek bevonását is a tanulási folyamatba (2020/17, 301., 302., 303.). Az iskola egyébként is nyújthat tanórán kívüli lehetőségeket a nyelvjárások és a nyelvjárásokhoz köthető ismeretek elsajátítására. Mivel a nyelvjárások a helyi kultúra hordozói, ezért a szűkebb környezet kultúrájának és a helyi hagyományok megismertetéséhez is alkalmazhatók (Gecsei 2020).

A tanórán kívüli foglalkozásokkal a szervezők többféle célt tűzhetnek ki. A NAT a tehetséggondozásra is javasolja az iskolán kívüli tevékenységeket: „A tanórai és az iskolán kívüli tevékenységeket úgy kell megtervezni, hogy alkalmazkodjanak a tanuló társadalmi, kulturális és életkori sajátosságaihoz, és segítsék az adott esetben szükségessé váló differenciálást (felzárkóztatás, tehetséggondozás)” (Magyar Közlöny 2020/17, 300., 302., 303.). A dolgozatban bemutatott szakkörök és egyéb, iskolán kívüli programok tudományos célokat is megfogalmaztak, lásd például a település, a régió földrajzi neveinek gyűjtését, közzétételét, továbbá a nyelvjárásgyűjtést (és többek között Ördög Ferenc, Hajdú Mihály, Fodor Katalin, Juhász Dezső tevékenységét) vagy a népi kismesterségek szókincsének és munkafolyamatainak kutatását, szókincsének gyűjtését (Ördög 1988, 31.), a szülőföld nyelvi örökségének megismertetését, a regionális köznyelv közösségfejlesztő lehetőségeinek kiaknázását (Gecsei 2020). A nyelvjárások változása miatt a nyelvjárási adatok egy része kiszorul a

mindennapi nyelvhasználatból, ezért az adatok gyűjtése és közzététele a szakköri foglalkozások leletmentő feladata is lehet. A nyelvjárási és egyúttal néprajzi adatok gyűjtése és feldolgozása a határon túli felsőoktatási intézmények gyakorlatában napjainkban is jellemző (ezekről bővebben Pál 2022, például Silling 2010, Menyhárt et al. 2015, Rajsli 2017).

Hajdú Mihály hangsúlyozza a nyelvjárások helyzetével, állapotával, jövőjével kapcsolatban, hogy a nyelvjárások fennmaradásában, a diglosszia terjedésében az iskoláknak, szakköröknek nagyobb szerepük van, mintsem gondolnánk. Bár a nyelvjárások változása természetes folyamat, fontos lenne a nyelvjárásiaság megőrzése és adott körülmények közötti használata, hogy a beszélők ne szégyelljék, és ne törekedjenek mindenhol a köznyelvi beszédre. Az iskola is tehet ennek érdekében, ugyanis a gyerekek az otthonról hozott nyelvjárásiaságot általában az iskolában hagyják el. Ezt a folyamatot erősíti a szakszerűtlen pedagógusi vélemény és gyakorlat (Hajdú 1988, 15.). Sokat tehetnek az általános iskolai tanárok „az anyanyelven belüli kettősnyelvűség kialakítása érdekében, ha föl hívják a nyelvjárási jelenségek szépségére, sokszínűségére nemcsak a gyerekek, hanem a szülők, de még a kollégák figyelmét is” (Hajdú 1988, 15.). Ehhez segítséget nyújthatnak a publikációk, de „majdnem ugyanannyit ér egy szép, jutalmazott szakköri gyűjtés, amit nemcsak a tudományos közvélemény ismer el és használ föl, hanem az iskola vezetése” is értékel és megbecsül (Hajdú 1988, 15.).

Tanórán kívüli foglalkozás – szakkör

A nagykanizsai honismereti (népnyelv-kutató) szakkör példája

A szakkör huszonöt éves fennállása alkalmából az egyik szakkörtag, Hajas Andrea tekintette át a csoport tevékenységi körét és történetét. A neves nyelvtudós, Ördög Ferenc nevéhez fűződik ez a szerveződés, 1962 szeptemberében indította el a szakköri munkát Nagykanizsa városban. A Landler Jenő Gimnázium tanáraként megbízást kapott, hogy a Hevesi Sándor Művelődési Központ kere-

tein belül tudományos érdeklődési köréhez kapcsolódó csoportot szervezzen. Ekkoriban több hasonló szakkör működött más zalai településeken is. Ördög Ferenc szakkörének programja egy-egy oktatási évre szólt, de az egyes programok összefüggtek, és négyéves ciklusba (a középiskola időtartamára) szerveződtek. Ennek az volt a magyarázata, hogy a nyelvtudományban is hasznosítható adatok összegyűjtéséhez a diákoknak a legalapvetőbb fonetikai, grammatikai és névtani ismereteket is el kellett sajátítaniuk, továbbá nélkülözhetetlen néprajzi tudást is szerezniük kellett. A szakkör tevékenységéhez négy évre előre tervezett munka tartozott. A szakköri foglalkozásokat hetenként egyszer tartották, ezeken előadások hangoztak el, továbbá kötetlen beszélgetéseken megvitatták a készülőben lévő vagy már elkészült dolgozatokat. A foglalkozások rendszerint a gimnáziumban zajlottak, de meghívott neves kutatók, ismert nyelvtudósok előadásait a művelődési házban hallgatták meg. 1962-ben a szakkör legfontosabb feladata az akkor szerveződött Zala megyei földrajzinév-gyűjtésben való részvétel volt. A tanulók a gyakorlati gyűjtőtevékenységben is munkát vállaltak, ezért behatóan foglalkoztak a gyűjtési útmutatóval és a kérdőívekkel, és a kutatás idején bemutatták munkáikat. Ez a feladat a *Zala megye földrajzi nevei. Zalaegerszeg* című kiadvány 1964-es megjelenésével befejeződött. 1964 és 1977 között a hagyományos paraszti gazdálkodás szókincsének és ismeretanyagának összegyűjtésével foglalkoztak, ehhez a munkához a kérdőívet Végh József, Hofer Tamás és Balogh István állította össze. Ekkor tizenkét Nagykanizsa környéki és egy Somogy megyei település anyaga gyűlt össze. A fent említett időszakban a személynévgyűjtéssel és vizsgálatával is foglalkoztak, az ekkor készült dolgozatok témája a vezeték- és keresztnevek, ragadvány- és gúnynevek, diáknevek és szólítónevek tanulmányozása volt. 1969-ben pályázatot nyújtottak be a lakodalmi szokások, a földrajzi nevekhez fűződő mondák és állatnevek témában. 1979 és 1987 között is készültek pályamunkák, ekkor az állatnevek, a kismesterségek munkafolyamatai és a személynevek témakörében. A népi kismesterségekkel már 1975-ben is foglalkoztak, majd az 1980-as években több dolgozat született a kovácmesterség, cipézmesterség, kosárfonó-mesterség, asztalos- és szíjgyártómesterség kutatásában. A szakkör tagjainak gyűjtőterülete Nagykanizsa és környékének negyvenegy Zala megyei települése volt. Somogy és Tolna megye a diákok rokonsági kapcsolatai miatt került a tanulók gyűjtőterületébe.

A diákok munkája során sikerélményt jelentett, hogy a kétévenként megrendezett keszthelyi Helikoni ünnepségeken és az Országos Néprajzi és Nyelvjárási Gyűjtőpályázatok eredményhirdetésein jó eredményeket értek el, továbbá munkáikat az ELTE Bölcsészettudományi Karának és az MTA Nyelvtudományi Intézetének kiadásában megjelentették (Hajas 1988).

Tanórán kívüli foglalkozás volt a diákok számára a nyári táborokban és szakmai kirándulásokon való részvétel, ezek a programok kiegészítésként szolgálták a tanévben végzett munkához. Ezeken a programokon néprajzi ismereteket szerezhettek (például építkezési módokat, szokásokat, mesterségeket ismerhettek meg), és a helyszínen hallhatták a nyelvjárási beszédet. Az archaikus nyelvi adatokat megőrző Göcsej, Hetés és Őrség tájaira szinte minden évfolyam diákjait elvitték. Emellett honismereti diáktáborokban, szaktáborokban is részt vettek. A szakköri foglalkozások tevékenységében „a legnagyobb megtartó erő az önálló kutatómunka semmi mással nem pótolható intellektuális élménye volt” (Hajas 1988, 41.). Az országos hírűvé vált szakkör több mint harminc évig, Ördög Ferenc nyugdíjba vonulásáig működött (B. Gergely 2016, 317.).

Egyéb tanórán kívüli programok

A regionális kultúra beépítése a magyartanításba és a helyi tantervbe, az anyanyelvi nevelés megújítása, személyiségfejlesztés

Gecsei Edit magyartanár a Csornai Széchenyi István Általános Iskola és a Rábaközi Alkotó-Fejlesztő Műhely (Páli) képviselőjében mutatta be saját tananyagfejlesztését (és taneszközcsomagját) a szűkebb lakóhely nyelvi örökségének tanítási lehetőségeire vonatkozóan a 2020. december 3-án rendezett nyelvjárási konferencián. A taneszközcsomag segédanyagokból és modulokból áll, tananyag-tartalma több tantárgyat és műveltségterületet kapcsol össze, például az anyanyelv és irodalom mellett az ember és társadalom és a művészetek egyes elemeit, területeit is felhasználja a tanítás során. Tehát több kulturális terület elemei kaptak helyet a csomagban, többek között az anyanyelv, a regionális köznyelv, a helytörténet, a

hagyományok, az életmód, a művelődéstörténet és a térség játéka (Gecsei 2021, 50.). A taneszközsomaghoz tanórán kívüli programok is hozzátartoznak, a lakóhelyismeret keretén belül a diákok meglátogatják a Rábaköz településeit, hogy megismerjék a régió kulturális értékeit. A nyelvjárásokat a *Nyelvünkben élünk* nevű modul keretében tanítják, a modul részei: *Nyelvtörténeti séta szülőföldünkön*, *Híres nyelvészeink nyomában*, *Nyelvjárások*, *Nyelvi játékok* (Gecsei 2021, 53.). A modul kifejlesztője a témák és feladatok tanórán kívüli alkalmazását is javasolja, például szabadidős foglalkozásokon vagy szakkörökön, mint például nyelvészkedő kör, nyelvművelő, tehetséggondozó, kincskereső szakkör (Gecsei 2021, 53., 54.). A tanórán kívüli foglalkozásokon különféle programok lehetnek: túraútvonalak végigjárása és városi séták a szülőföld művelődéstörténeti értékeinek felfedezése céljából, nyelvjárási adatok gyűjtése, tájnyelvi vetélkedők szervezése, régi magyar mesterségek kipróbálása, helyi táncok gyakorlása, a lakóhely jellegzetes ételeinek elkészítése és megkóstolása. A fent említett modul része, hogy a diákok a rábaközi tájnyelv legjellemzőbb hangtani elemeit is megfigyelik, emellett a szófejtés, a szókincsgyarázás, a tájszavakkal való ismerkedés is a tananyaghoz tartozik. Ezeket túl a regionális köznyelv közösségfejlesztő erejére is ráébredtetik a gyerekeket. A feladatokban alkalmazzák a helyi névcúfolókat, falucsúfolókat és nyelvi játékokat. A tájszavakat a térség tájszótárából, a Kiss Jenő által összeállított *Mihályi tájszótár*ból is kikeresik (2021, 56.). A feladatok között szerepel a tájszavak összekapcsolása a köznyelvi megfelelőjükkel vagy a köznyelvi jelentésükkel, fel kell ismerni a tájszavak által kifejezett emberi tulajdonságokat, és a tájszótár alapján a diákok maguk is készítenek kép- és szórejtvényeket (2021, 57–58.). A gyakorlatok során a gyerekek jellegzetes helyi szókapcsolatokat és szóláshasonlatokat is megtanultak (2021, 58–60). A nyelvjárásgyűjtés ebben a tanítási módszerben is helyet kapott. A feladatok között szerepel, hogy a tanulók hangfelvételeket készítenek „olyan emberekkel, akiknek a beszédén még érezhető a tájszólás” (2021, 60.). A nyelvjárásgyűjtést előzetesen megtervezik, például azt is, hogy mit kérdeznek majd a felkeresett személytől. Gecsei beszámolója szerint a nyelvjárásgyűjtés a hagyományos életmód témáira irányul, például az adatközlőt a fiatalkoráról, a falu szokásairól, ételeiről, a mezőgazdasági munkákról vagy az ünnepekről kérdezik (2021, 60.).

Egy másik tanórán kívüli tevékenység a Rábaközben szervezett tájnyelvi vetélkedő volt, ezen a rábaközi iskolák vettek részt. A célja a tájnyelvi ismeretek szerzése mellett többek között a közösségteremtés, a játékos tanulás és az együttes élmény létrehozása volt (Gecsei 2021, 63.). Szintén tanórán kívüli tevékenység volt a helyi mesterségekkel való ismerkedés, a gyerekek korongozni tanultak, kosarat fontak, megismerkedtek a kékfestő hagyományokkal, a kékfestés folyamataival, és rábaközi táncokat is gyakoroltak (Gecsei 2020).

Pályázatokra jelentkezés

A szakkörök működését az ott végzett munka elismerése is támogatja [lásd erről Hajas 1988 és e dolgozatban *A nagykanizsai honismereti (népnyelvkutató) szakkör példája* című fejezetet is]. Juhász Dezső a XXI. század elején a nagykanizsai honismereti szakkör pályázataihoz hasonló tevékenységről számolt be. Az Anyanyelvápolók Szövetsége évente hirdet nyelvi pályázatot, és a pályázatok időnként népnyelvi témájúak. A nyertesek között olyan egyetemi hallgatók is voltak, akik az ELTE aktuális tanszéki nyelvjárásgyűjtéseiből készítettek sikeres pályamunkákat. Emellett a fenti pályázatokra a környező országokból is nyújtanak be dolgozatokat, továbbá aktív vagy nyugdíjas tanárok is értékes nyelvi leletmentést végeznek, és helytörténeti, nyelvi szakkört vezetnek (Juhász 2019, 23.).

A földrajzi nevek és más tulajdonnevek gyűjtése és közzététele

Hajdú Mihály a nyelvjárások helyzetéről és változásairól írt dolgozatában azt hangsúlyozza, hogy dialektológiai szempontból is fontos a tulajdonnevek tanulmányozása. A keresztnevek használata nagyon változatos a legtöbb nyelvjárásban, azonban a helynevek évtizedekkel korábbi változatossága már csak emlékezetből idézhető föl, a helynevek egy része a passzív szókincsbe szorult vissza (Hajdú 1988, 12.). Ördög Ferenc szerint kötelességünk a mai névanyagot

is megmenteni, nem csak a régi neveket. A mezőgazdasági tevékenységek átalakulása után, a nagyüzemi gazdálkodással a kisebb földterületek nevei elévülnek, kivesznek a használatból. Minél nagyobb táblát művelnek, annál kevésbé van szükség apró földrajzi objektumok nevére. Ha nem használják ezeket a neveket, akkor elfelejtik őket. Továbbá nagyon sok régi településnév őrződött meg a különböző dűlőrésznevekben, határrésznevekben, ezeket az adatokat a történeti névtudományon kívül a történettudomány is hasznosíthatja (Ördög 2011).

Végh József felhívta a figyelmet a nyelvjárási jelenségekre a helynevekben a *Zala megye földrajzi nevei* című munka gyűjtésének tapasztalatai alapján. A szervezők a földrajzi neveket úgy szerették volna följegyeztetni, hogy a tudomány számára használható adatokat nyújtsanak (Végh 1967, 391.). A fent említett kiadvány elkészítését megelőző gyűjtés azt bizonyította, hogy nem szakemberekkel is lehet a tudomány számára használható gyűjtéseket végezteni, de fontos a munka megtervezése. A gyűjtőknek úgy kell lejegyezni a neveket, ahogy azokat a faluban használják. Az írásban rögzített neveknek tükrözniük kell a helyi nyelvjárást: „A földrajzi nevek második vagy harmadik eleme általában a nyelvjárásban élő közszó. A gyűjtés csak akkor lehet jó, ha a nevek, illetőleg azok köznévi elemei a helyi nyelvjárást tükrözik” (Végh 1967, 392.). Nehezíti a gyűjtők dolgát, hogy az adatközlők hajlamosak a köznyelvi alakot kimondani. A Zala megyei gyűjtés anyagában előforduló hibákat a kiadás előtt ellenőrizték, a hibásnak vélt adatokat az adott településen újra kikérdezték. A nyelvjárási szövegek lejegyzésében fontos a hangtani hűség, mert ez a nyelvtudományban kutatási alapot szolgáltat, de az önkéntes, képzetlen gyűjtőktől csak egyszerűsített hangjelölés várható (Végh 1967, 394–395.).

Zala megye földrajzi neveinek gyűjtése

Az országos mozgalommá vált földrajzinév-gyűjtés Zala megyéből indult útnak, és később több megyei és járási kiadványban tették közzé a helyben gyűjtött helynévi adatokat. Zala megye földrajzi neveinek összegyűjtését helyi néprajzkutatók javasolták 1961-ben. Az előkészületi munkálatokra 1962-ben meghívták a megye néprajzos muzeológusait, néprajzi és nyelvjárási kérdések iránt ér-

deklódó pedagógusait, önkéntes gyűjtőket, magyar szakos szakfelügyelőket, és jelen volt dr. Végh József, a Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézetének tudományos munkatársa, valamint dr. Ördög Ferenc nagykanizsai gimnáziumi tanár is. Ők javasolták, hogy a gyűjtött anyag legyen alkalmas nyelvészeti kutatásokra, emellett használhassa fel minden szaktudomány, és a nevek gyűjtésében teljességre törekedjenek. Ez alatt azt értették, hogy ne csak az érdekes és mutatós neveket írják le, hanem minden út, kút, utca, telek, földrajzi tereptárgy és kisebb terület nevét is, és követelmény volt a nevek kiejtésszerű lejegyzése is. A gyűjtők utasítást kaptak arra vonatkozóan, hogy mindent a kiejtés szerint igyekezzenek leírni. A hangtani pontosságot illetően azonban megengedőbbek voltak a hangtani ismeretekkel és gyűjtési tapasztalattal nem rendelkező munkatársakkal kapcsolatban (a hangtani finomságokat nem kellett jelölniük). A gyűjtésben gimnazisták is részt vettek. A kérdőívet Ördög Ferenc állította össze, és ehhez Barabás Jenő néprajzkutató néprajzi szempontjait is felhasználta. A gyűjtés vezetője Ördög Ferenc, a tudományos irányító Végh József lett. Később, Végh József nyugdíjba vonulása után Ördög Ferenc lett a megyék és járások földrajzi nevei gyűjtésének fő irányítója (B. Gergely 2016, 318.). A megyei és járási kötetek egy részében Ördög Ferenc társszerkesztőként és szervezőként, majd 1977-től az MTA Nyelvtudományi Intézetének szerződéses munkatársaként is részt vett. A földrajzi nevek gyűjtéséhez útmutatókat is írt: *A földrajznév-gyűjtés tapasztalatai és feladatai Dél-Dunántúl megyéiben* (1974), *A földrajzi nevek ellenőrzésének alapelvei és menetrendje. A földrajzi nevek gyűjtésének, ellenőrzésének és közzétételének kézikönyve* (1978).

A kérdőíveket és az útmutatót annak figyelembevételével állították össze, hogy az adatgyűjtést falusi értelmiségiek, közép- és általános iskolai tanárok végzik el, akiknek nincsen alapos nyelvészeti vagy néprajzi ismerete és gyűjtő-tapasztalata. Két kérdőívet készítettek, az egyiket a belterületi nevekhez, a másikat külterületre. Ezeket az alábbiak szerint szerkesztették meg:

I. sz. kérdőív

TELEPÜLÉS- ÉS UTCANEVEK, TEREK, KÖZÖK, FALURÉSZEK nevei

A gyűjtés helye: Az adatközlők neve, életkora:

A gyűjtés ideje:

A gyűjtő neve, fogl.:

1. Az utcanév sorszáma	2. Mai hivatalos neve	3. Az utca stb. neve a nép nyelvében. (Meg kell jegyezni, ha a hivatalos nevet nem vagy ritkán használják.)
4. Fűződik-e az utca, tér, köz, falurész, falu stb. elnevezéséhez valamilyen esemény, történet, dal, szólás, babona stb., valamint névmagyarázat? Ha igen, akkor írjuk ide, hogy mi.	5. Találtak-e régészeti leleteket (régí cserepeket, sírokat, munkaeszközöket stb.?)	

II. sz. kérdőív

DŰLŐK, HATÁRRÉSZEK nevei

A gyűjtés helye: Az adatközlők neve, életkora:

A gyűjtés ideje:

A gyűjtő neve, fogl.:

.....

1. A dűlőnév sorszama	2. Hivatalos (kataszteri) neve	3. Népi neve (nevei)	4. A dűlő domborzata (sík, domb, vízmosság stb.)
5. Művelési ág. Mi borítja (erdő, szántó stb.)?	6. Fűződik-e a határrészhez, dűlőhöz va- lamilyen esemény, történet, dal, szólás, babona, dűlőnév-magyarázat stb.? Ha igen, akkor írjuk ide, hogy mi.		7. Találtak-e régészeti leleteket (régii cserepeket, sírokat, munka- eszközöket stb.)?

A gyűjtők a nyomtatott kérdőívvel együtt kaptak egy útmutatót is. Az útmutató főbb pontjai a következők voltak: A *Mit értünk földrajzi neveken?* című bekezdés ismertetést nyújt a földrajzi nevekről, tanácsokat ad a gyűjtés előkészítésére és elvégzésére vonatkozóan vagy a kérdőív kitöltését illetően (Végh–Ördög 1964, 9–32.).

Állatnevek gyűjtése

Ördög Ferenc a néprnyelvkutató szakkörök és speciális kollégiumok programjában az állatnevek gyűjtését is szorgalmazta. Már meglévő kérdőívekről is ír, ezeket az ország egész területén, az ismert tájegységeken is hasznosítaná, és a szervezőmunkába bevonná valamelyik tanítóképző főiskolát, valamint az MTA Nyelvtudományi Intézetét is (Ördög 1988, 31.). Hajdú Mihály szavai szerint Ördög Ferenc szakkörében kiterjedt, pontos és megbízható állatnévgyűjtemények keletkeztek, ami azért is jelentős, mert az állatnevek kutatása addig nem

volt jellemző a névtani és nyelvjáráskutatásban (Hajdú 1988, 13.). 1986-os munkájában J. Soltész Katalin kiemelte a szakkör szerepét, és 11 dolgozatról ír, melyek Ördög Ferenc irányításával készültek, és Zala megyei magyar állatnévgyűjtésekről számolnak be. Ezekben a dolgozatokban kutya-, macska-, ló-, szarvasmarha- és baromfínevek szerepelnek (J. Soltész 1986, 129.).

Ördög Ferenc adatfelvételi lapokat állított össze a honismereti szakkör tagjainak az állatnevek gyűjtéséhez. A nyomtatásban megjelent dolgozatokban közzétették a gyűjtéshez használt kérdőíveket, adatlapokat is. Knausz Ágnes az 1981-ben kiadott dolgozatában (*Kutya-, ló- és szarvasmarhanevek Miklósfán. Magyar Névtani Dolgozatok 16.* Budapest, 1981) az alábbi adatlapot találjuk:

Adatfelvételi lap a ló- és szarvasmarhanevek gyűjtéséhez

1. A gyűjtés helye, ideje:
2. A ló (szarvasmarha) neve:
3. Törzskönyvi neve:
4. Ivara (neme):
5. Fajtája:
6. Életkora:
7. Színe:
8. Miről, ill. miért kapta az állat a nevét?
9. Tulajdonosa:

Paulusz Julianna 1980-ban végzett gyűjtéséhez (*Nagykanizsai kutyanek.*

Magyar Névtani Dolgozatok 31. Budapest, 1983) az alábbi kérdőívet használta:

1. A kutya neve:
2. Canalnév (törzskönyvezett kutya esetében töltendő ki):
3. Fajtája (keverék, puli, kuvasz stb.):
4. Használata (házórzés, terelés, szobakutya stb.):
5. Ivara (neme):
6. Színe:
7. Magassága:
8. Életkora:
9. Miért, ill. miről kapta a kutya a nevét?

A diákok önálló névtani adatgyűjtése, beszámoló a kapott adatokról a tanórákon

Máté József magyartanár 1983-ban közzétett írásában arra mutatott példát, hogy a gimnázium első osztályába járó diákjaival például személy- és földrajzi neveket gyűjtetett, a gyűjtött anyagból pedig a nyelvtanórákon tartottak beszámolókat. A gyűjtésre való felhívásra akkor került sor, amikor a diákok a nyelv rétegződését tanulták. Emellett a tanulók gyűjthettek valamely szakma szókincséből is, Máté itt a debreceniekre utalt. (Debrecenben számos mesterséget űztek az elmúlt évszázadok során, a *Szegedi szótárban* Bálint Sándor a különféle mesterségekhez néprajzi és történelmi adatokat is közölt [Bálint Sándor 1957, 1958. *Szegedi szótár*. Akadémiai Kiadó, Budapest.]). Továbbá a diáknyelv szavait vagy tájszavakat is gyűjthettek a tanulók. Az osztály egy része ragadványneveket gyűjtött, mások a földrajzi nevek közül főleg határneveket. Ez utóbbiak kutatása Ördög Ferenc és Végh József szemléletéhez köthető, hiszen a földrajzi nevek saját településen való gyűjtése, főleg az idősebb emberek megkérdezésével, leletmentésként is értékelhető. Máté József beszámolója szerint élmény volt a diákok számára ez a munka, lelkesen végezték el ezt a feladatot. A gyűjtött anyag színvonaláról azt írja, hogy ez a „legtöbb esetben megegyezett a tanulók máskor is tapasztalt teljesítményszintjével, a kevésbé szorgalmasak itt is felületesebb munkát végeztek. Mégis volt néhány gyerek, még a gyengébb tanulók közül is, aki szívesen hozott anyagot” (Máté 1983, 103.). A gyűjtésükről az osztályban tartottak beszámolót, és ez színt és hangulatot jelentett a nyelvtanórákon. Máté a diákok munkáját ötös osztályzattal értékelte.

A népi mesterségek munkafolyamatainak és szakszókincsének gyűjtése és kutatása

Kiss Jenő írja *A cipésmesterség szakszókincse a rábaközi Mihályiban* című munkájában: „Minden olyan tevékenység, amely visszaszorulóban, pusztulóban levő eszközt, tárgyat, szokást, nyelvi jelenséget, tehát például táj- és szakszavakat őriz meg a jövő számára, értékmentés. Anélkül, hogy ennek a tevékenységnek a jelentőségét eltúloznánk, tárgyilagosan leszögezhetjük: önismeretünknek ezek is részei, éppen ezért kötelességünk velük is foglalkozni” (Kiss 1981, 4.). Hozzáteszi, hogy a nyelvtudomány a mesterségek műveleteinek, szakszavainak a leírását a néprajzzal együtt, illetőleg a néprajz bizonyos szempontjainak figyelembevételével végezheti a legeredményesebben (Kiss 1981, 4.). A népi mesterségek (a Magyar Tudós Társaság felhívása szerint *kézi mesterségek*, lásd erről Kiss 1981) szakszókincsének összegyűjtését az indokolhatja, hogy már a XX. század második felében is a régi mesterségek kihalásáról, a mesterek elöregedéséről írnak. Például a cipésként dolgozó mesterek száma minimálisra csökkent (Kiss 1981, 5.). Az egyéni gazdaságok megszűnése után a falvakban kevesebb kovácsra volt szükség, erről ír Fülöp László *A sárvári kovácsmesterség szakszókincse* című dolgozatában (1985, 3.). Bár a szíjgyártó szakma az egyik legrégebbi magyarországi mesterség, és szorosan kapcsolódik a lótarthoz, az 1980-as években már jelentősen lecsökkent a lótartók száma (Túri Teodóra: *A kisléri szíjgyártás szakszókincse*. 1980, 3.). A Magyar Csoportnyelvi Dolgozatok sorozatában több mesterség szakszókincsét tették közzé, például az erdőgazdálkodás, halászat, fafeldolgozás, szénégetés, a makói hagymatermesztés adatait, de ahogy Kiss Jenő is kiemeli, a régi mesterségek szakszavai vidékenként változtak, és az egész magyar nyelvterület különféle mesterségeire vonatkozó szakszókincs nem volt egységes (Kiss 1981, 4.). A helyi népi mesterségek megismerése Gecsei Edit taneszközcsomagjának is a része (Gecsei 2021).

A városi mesterségek szakszókincse

Ördög Ferenc a népnyelvkutató szakkörök és speciális kollégiumok programja kapcsán a mesterségek szókincse és a munkafolyamatok leírása mellett további kutatási lehetőségekről is ír. Javaslatára szerint ezt a gyűjtést szorosabban össze kellene kapcsolni a két világháború közötti iparos- és munkáséletmód szociográfiai leírásával (például mesterek, segédek, inasok vonatkozásában is). Úgy véli, hogy a népi jelző használata azzal a következménnyel járt, hogy a kutatók figyelmét elkerülte a városi és fővárosi kézműves iparosság mesterségére, életére, munkájára vonatkozó kutatás lehetősége, a mesterségükkel kapcsolatos nyelvi anyag vizsgálata (Ördög 1988, 31.). Itt megjegyzi, hogy a falusi mesteremberek nagy része a városokban szerzett szaktudást. Erről számol be *A szatmári kötélverő mesterség szakszókincse* című dolgozat is, a szakszókincs egyötöde „idegen nyelvi eredetű szó, illetőleg idegen eredetű elemet is tartalmazó kifejezés. Az idegen nyelvi eredetű réteg csaknem egészében (94,74 százalék) német” (Bura 1993, 6.). „A német elemek a mesterség céhes korában juthattak a kötélverők szakszókincsébe, akár az országban, akár másutt élő németiség útján. A tapasztalatszerzésre kötelezett segédek ugyanis a két-három évi gyakorlatot az ország különböző városaiban (német anyanyelvű mestereknél is) végezték, de kötelező vándorlásuk során megfordulhattak az egykori Habsburg monarchia mindenik részén” (Bura 1993, 6.). Ördög Ferenc szociográfiai vizsgálatot és az eredmények leírását is javasolja az iparos- és munkáséletmódra vonatkozóan (Ördög 1988, 31.).

Felsőoktatási intézmények iskolán kívüli foglalkozásai/tevékenységei

Nyelvjárásgyűjtés

A nyelvjárásgyűjtésnek és a gyűjtött anyagok felhasználásának nagy hagyománya van több magyarországi és határon túli felsőoktatási intézményben (lásd erről például Bódi et al. 2019).

Juhász Dezső adatai szerint az ELTE nyelvjárásgyűjtő hagyományai közel fél évszázados múltra tekintenek vissza, „amelyeknek során a magyar szakos bölcsészek és tanárjelöltek (legtöbbször határon túli területeken) találkozhatnak az élő nyelvjárásokkal, nyelvjárasi beszélőkkel, s megismerkedhetnek a nyelvjárás-gyűjtés módszertani és elméleti kérdéseivel” (Juhász 2019, 30.). A nyelvjárás-gyűjtő utak során hangfelvételeket is készítenek, és ezáltal jelentős nyelvjárasi hangzó adattárral rendelkezik az ELTE Magyar Nyelvtörténeti, Szociolingvisztikai, Dialektológiai Tanszéke. Az új magyar nyelvjárasi atlasz munkálatai is ehhez a tanszékhez kötődnek. 2008 és 2012 között Kiss Jenő irányításával gyűjtötték az atlasz nyelvi adatait, az MTA és az ELTE Geolingvisztikai Kutatócsoport gyűjtőmunkája révén. Az adatok még feldolgozásra várnak (Juhász 2019, 30.). 2018-tól nyaranta rendezik az egyhetes nagykun kutatótáborokat Túrkevén és Karcagon, a tábor szervezője a túrkevei múzeum nyugalmazott igazgatója, a néprajzkutató Örsi Julianna. A kutatásban a Debreceni Egyetem, a Szegedi Tudományegyetem történész és néprajzos hallgatói, kutatói, a mezőtúri és szolnoki főiskola oktatói, helyi muzeológusok, tanárok, értelmiségiek, középiskolások vesznek részt, szaktudásuk szerint. Az ELTE tanárai és hallgatói elsősorban nyelvjárásgyűjtést végeznek, az idősebb lakosokat szólítják meg, hang- és videófelvételeket, továbbá fényképeket is készítenek (Juhász 2019, 21–22.). Az ELTE Magyar Nyelvtörténeti, Szociolingvisztikai, Dialektológiai Tanszékén Csángó Kutatócsoport is létrejött Fodor Katalin vezetésével, főleg egyetemi hallgatók részvételével. A munkacsoport nyelvföldrajzi kutatásai moldvai településekre irányultak (lásd Csángó Kutatócsoport).

A köznyelvhez közeledő nyelvjárások vizsgálata

Rónai Béla főiskolai oktatóként dialektológiai kutatásokkal foglalkozott, emellett nyelvjárasi és néprajzi szakkört, majd tudományos diákkört vezetett. 1988-as írásában a nyelvjárásokban zajló változásokat említi, és emiatt a dialektológiai szemléletmódot és kutatási módszert is meg kell változtatni, ami a

népnyelvkutató szakköröket is érinti. A jelentős mértékű gazdasági és társadalmi változások következtében a nyelvjárásokban zajló változások vizsgálata is elengedhetetlen. Rónai Béla a Pécsi Tanárképző Főiskola érdeklődő hallgatóiból szerveződött diákkört vitte nyelvjárasi terepgyakorlatra, különböző nyelvjárasi területekre. Rónai az urbanizáció kapcsán megjegyzi, hogy a gyűjtőutak némelyikén a diákok szembesültek a nyelvjárások megváltozásával, és nem hallottak az elvárásaiknak megfelelő régi nyelvjárasi beszédet. A magyar nyelvterület egy részén (például a Dunántúl erősen polgárosodó területein) a diákok magyar nyelvjárásokról alkotott elképzelése nem egyezett a valósággal, mert ott nem találtak jellegzetes, hagyományörző nyelvjárásokat. Az archaikus nyelvjárásokért Göcsejbe, Palócföldre és a szlavóniai magyar nyelvsziget falvaiba kellett menniük. A szakkörök szempontjából Rónai a nyelvészeti és szakmai tájékozódás és tájékozottság fontosságáról is ír. Előzetes tájékozódás szükséges például a grammatikai rendszer dokumentálásához, a szógyűjtéshez vagy a tájszóismeret vizsgálatához, eltérő korcsoportokra vonatkozóan egy adott közösségben (Rónai 1988, 19.).

Névtani tárgyú speciális kollégiumok

Ördög Ferenc már az 1970-es évek második felétől az ELTE Magyar Nyelvtörténeti és Nyelvjárastani Tanszékén a személy- és helynevek kutatását tanította speciális kollégiumokon. 1998-tól egyetemi docensként a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Magyar Nyelvészeti Tanszékén oktatott, majd az egyetem Magyar Nyelvtudományi Doktori Iskolájának külső tanára volt. Javaslatára szerint e kollégiumok hallgatói vállalkozzanak a megjelent földrajzinév-gyűjtések onomato-dialektológiai feldolgozására szemináriumi, szakdolgozati és ezután egyetemi doktori értekezések formájában (Ördög 1988, 31.). Ezt a kutatást nemcsak általános dialektológiai szempont szerint végeztetné el, hanem a névadási indítékok, a névadásban részt vevő nyelvi eszközök és a földrajzi községek területi megoszlásának szempontja szerint is. Monográfiák, értekezések témájának javasolja Magyarország különféle földrajzi neveinek feldolgozását (Ördög 1988, 32.).

Összefoglalás

A nyelvjárási ismeretek tanórán kívüli tanítására többféle lehetőség is kínálkozik. A szakkörök az iskolai tananyag kiegészítéseként is alkalmazhatók, hiszen a nyelvjárások, a honismereti témák, a szűkebb régió kultúrájának a megismerése vagy akár a régi magyar mesterségekkel való ismerkedés a Nemzeti alaptantervben is szerepelnek. A NAT a tehetséggondozásra is javasolja az iskolán kívüli tevékenységeket (Magyar Közlöny 2020/17, 300., 302., 303.). A dolgozatban bemutatott szakkörök és egyéb, iskolán kívüli programok tudományos célokat is megfogalmaztak, idetartozik például a település, a régió földrajzi neveinek gyűjtése, közzététele, a nyelvjárásgyűjtő tevékenységek, az eltűnő, a hagyományos paraszti életmód nyelvi adatainak megőrzése, kutatása, a népi kismesterségek szókincsének és munkafolyamatainak lejegyzése, szókincsének gyűjtése (Ördög 1988, 31.). Emellett pedagógiai célokat is szolgálhatnak a tanulók szabadidejében szervezett programok: például a szülőföld nyelvi örökségének megismertetése, a regionális köznyelv közösségfejlesztő lehetőségeinek kiaknázása által (Gecsei 2020). A dolgozatban bemutatott szempontok szerint fontos, hogy a nyelvjárási és egyúttal néprajzi adatok gyűjtésével és feldolgozásával a határon túli felsőoktatási intézményekben is foglalkozzanak (lásd erről Pál 2022). A szakkörök feladata a leletmentés is, mivel a nyelvjárási jelenségek egy része kizorul a használatból, ezek gyűjtése és vizsgálata az évek múlásával megvalósíthatatlan lesz.

IRODALOMJEGYZÉK

- B. Gergely 2016.** B. Gergely Piroska: Ördög Ferenc (1933–2016). *Névtani Értesítő*, 38. (2016) 317–319.
- Bálint 1957, 1958.** Bálint Sándor: *Szegedi szótár*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1957, 1958.
- Bódi et al. 2019.** Bódi Zoltán – Ferenczi Gábor – Pál Helén (szerk.): *A magyar nyelvjárások a XXI. században – nyelvstratégiai megközelítésben. Tanulmánykötet a Magyar Nyelvstratégiai Intézet által 2018. december 4–5-én rendezett konferencián elhangzott előadásokból*. Magyarságkutató Intézet, Budapest, 2019.
- Bura 1993.** Bura László: *A szatmári kötélverő mesterség szakszókincse*. Magyar Csoportnyelvi Dolgozatok 58. Kiadja az ELTE Magyar Nyelvtörténeti és Nyelvjárási Tanszéke valamint az MTA Nyelvtudományi Intézete, Budapest, 1993.
- Csángó Kutatócsoport.** Csángó Kutatócsoport működése az ELTE Magyar Nyelvtörténeti, Szociolingvisztikai, Dialektológiai Tanszékén. Fodor Katalin vezetésével. http://geolingua.elte.hu/index_hu.html (a letöltés időpontja: 2023. április 3.)
- Gecsei 2020.** Gecsei Edit: „Műveld a csodát, ne magyarázd!” A hely nyelvi örökségének tanítási lehetőségei. Előadás A magyar nyelvjárások napja – Nyelvjárások a múltban, a jelenben és a jövőben című online konferencián (2020. december 3.). <https://www.youtube.com/watch?v=K8X79VynraI> (a letöltés időpontja: 2023. október 18.)
- Gecsei 2021.** Gecsei Edit: A hely nyelvi örökségének tanítási lehetőségei. In: Pomozi Péter – Rási Szilvia – Tóth Zsolt (szerk.): *Magyar nyelvjárások napja 2020 – Örökség és jövőkép*. Magyarságkutató Intézet, Budapest, 2021. 47–65.
- Fülöp 1985.** Fülöp László: *A sárvári kovácmesterség szakszókincse*. Magyar Csoportnyelvi Dolgozatok 25. Kiadja az ELTE Magyar Nyelvtörténeti és Nyelvjárástani Tanszéke, valamint az MTA Nyelvtudományi Intézete, Budapest, 1985.
- Hajas 1988.** Hajas Andrea: A nagykanizsai honismereti (népnyelvkutató) szakkör 25 éve (1962–1987). In: Ördög Ferenc (szerk.): *Népnyelvkutatás és iskola*.

A népnyelvkutató szakkörvezetők országos tanácskozása. (Nagykanizsa, 1987. május 30–31.). Kiadja a Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest, 1988. 37–41.

- Hajdú 1988.** Hajdú Mihály: A nyelvjárások helyzete és változásai. In: Ördög Ferenc (szerk.): *Népnyelvkutatás és iskola. A népnyelvkutató szakkörvezetők országos tanácskozása (Nagykanizsa, 1987. május 30–31.).* Kiadja a Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest, 1988. 9–16.
- J. Soltész 1986.** J. Soltész Katalin: Újabb állatnévvizsgálatok. *Magyar Nyelvőr*, 110. (1986) 2. 129–137.
- Juhász 2019.** Juhász Dezső: Nyelvjárásmentés és nyelvstratégia 2. A dialektológia nyelvstratégiai kapcsolódásai az ELTE-n. In: Bódi Zoltán – Ferenczi Gábor – Pál Helén (szerk.): *A magyar nyelvjárások a XXI. században – nyelvstratégiai megközelítésben. Tanulmánykötet a Magyar Nyelvstratégiai Intézet által 2018. december 4–5-én rendezett konferencián elhangzott előadásokból.* Magyarságkutató Intézet, Budapest, 2019. 15–35.
- Kiss 1981.** Kiss Jenő: *A cipézmesterség szakszókincse a rábaközi Mihályiban.* Magyar Csoportnyelvi Dolgozatok 5. Kiadja az ELTE Magyar Nyelvtörténeti és Nyelvjárási Tanszéke, valamint az MTA Nyelvtudományi Intézete, Budapest, 1981.
- Knausz 1981.** Knausz Ágnes: *Kutya-, ló- és szarvasmarhanevek Miklósán.* Magyar Névtani Dolgozatok 16. ELTE Magyar Nyelvészeti Tanszékcsoport Névkutató Munkaközössége, Budapest, 1981.
- Magyar Közlöny 2020.** Magyar Közlöny 2020. évi 17. szám. <https://magyar-kozlony.hu/dokumentumok/3288b6548a740b9c8daf918a399a0bed1985db0f/megtekintes> (a letöltés időpontja: 2023. április 3.)
- Máté 1983.** Máté József: Névtan a gimnáziumban. *Névtani Értesítő*, 8. (1983) 101–104.
- Menyhárt et al. 2015.** Menyhárt József – Presinszky Károly – Sándor Anna: *Szlovákiai magyar nyelvjárási szöveg- és forrásgyűjtemény.* Oktatási segédlet. Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kara, Nyitra, 2015.
- Ördög 1988.** Ördög Ferenc: Gondolatok a népnyelvkutató szakkörök és speciális kollégiumok további programjához. In: Ördög Ferenc (szerk.): *Népnyelv-*

kutatás és iskola. A népnyelvkutató szakkörvezetők országos tanácskozása (Nagykanizsa, 1987. május 30–31.). Kiadja a Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest, 1988. 31–32.

- Ördög 2011.** Riportműsor dr. Ördög Ferenc állami díjas nyelvész, c. egyetemi docenssel. In memoriam dr. Ördög Ferenc. Dr. Ördög Ferencsel beszélget Deregi László Nagykanizsán. Kanizsa Képűjság és TV műsora. <https://www.youtube.com/watch?v=IMSU2bN38Y8> (a letöltés időpontja: 2023. március 9.)
- Pál 2022.** Pál Helén: *Segédletek nyelvjárástani ismeretek tanításához.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 2022.
- Paulusz 1983.** Paulusz Julianna: *Nagykanizsai kutyanevek.* Magyar Névtani Dolgozatok 31. ELTE Magyar Nyelvészeti Tanszékcsoport Névkuató Munkaközössége, Budapest, 1983.
- Rajslí 2017.** Rajslí Ilona: *Nyelvjárási szöveggyűjtemény a Vajdaságból.* Összeállította és szerkesztette Rajslí Ilona. Verbi Nyelvi Kutatóműhely, Szabadka, 2017.
- Rónai 1988.** Rónai Béla: A népnyelvkutatás és az urbanizáció. In: Ördög Ferenc (szerk.): *Népnyelvkutatás és iskola. A népnyelvkutató szakkörvezetők országos tanácskozása (Nagykanizsa, 1987. május 30–31.).* Kiadja a Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest, 1988. 17–19.
- Silling 2010.** Silling István: *Vajdasági magyar nyelvjárási olvasókönyv.* Egyetemi segédlet. Összeállította Silling István. Forum Könyvkiadó és Újvidéki Egyetem, Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar, Újvidék, Szabadka, 2010.
- Túri 1980.** Túri Teodóra: *A kisbéri szíjgyártás szakszókincse.* Magyar Csoportnyelvi Dolgozatok 3. Kiadja az ELTE Magyar Nyelvtörténeti és Nyelvjárási Tanszéke, valamint az MTA Nyelvtudományi Intézete, Budapest, 1980.
- Végh-Ördög 1964.** Végh József – Ördög Ferenc: *Bevezető.* In: Papp László – Végh József (szerk.): *Zala megye földrajzi nevei.* Kiadja Zala Megye Tanácsának Végrehajtó Bizottsága, Zalaegerszeg, 1964. 9–32.
- Végh 1967.** Végh József: A földrajzi nevek gyűjtésének tudományos problémái. In: Imre Samu – Szathmári István (szerk.): *A magyar nyelv története és rendszere. A debreceni nemzetközi nyelvészkongresszus előadásai.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 1967. 391–395.